

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
з науково-педагогічної та навчальної роботи

2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Пам'ятки козацької доби

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
культурний туризм

03 Гуманітарні науки
032 Історія та археологія
перший (бакалаврський)

Краєзнавство, екскурсознавство та історико-

вид дисципліни

вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	Залік

Викладач: Гончаров Олександр Петрович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. 2022 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 2023/2024 н.р. 2023 р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Гончаров Олександр Петрович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри етнології та краєзнавства

_____ (Капелюшний В. П.)

Протокол № 13 від « 30 » 06 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « 26 » 05 2021 року № 4

Голова науково-методичної комісії _____ (Терес Н.В.)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів системного уявлення про пам'ятки козацької доби як невід'ємної частини історико-культурної спадщини України, їх ролі у піднесенні національної свідомості народу, розбудові суверенної держави.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* основні періоди історії України, основні події і дати.
2. *Вміти* аналізувати процеси історичного розвитку України, її регіонів, мати загальне уявлення про історико-культурну спадщину.
3. *Володіти елементарними навичками* джерельної критики, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Козацька доба в історії України, її роль в становленні української державності та розвитку національної культури. Загальна типологія пам'яток. Типологія пам'яток доби українського козацтва. Запорозька Січ як державне утворення українців. Січі запорозького козацтва: розташування, план, розміри, характер укріплень та історія Січей. Проблеми дослідження, збереження та використання в екскурсійно-туристичній діяльності місць перебування Січей Запорозького козацтва. Округи-паланки в період Нової Січі. Козацькі хутори-зимівники, села на просторах запорозьких земель. Пам'ятки прикордонної служби. Укріплені козацькі табори. Українська козацька держава – Гетьманщина. Столиці української козацької держави: Чигирин, Батурин, Глухів та їх пам'ятки. Архітектура XVI-XVIII ст. в Україні. Українське (козацьке) бароко. Містобудування та фортифікація. Культурні будівлі. Козацькі монастирі. Цивільні будівлі козацької доби. Замки-фортеці. Козацька символіка та клейноди. Образотворче мистецтво козацької доби XVI-XVIII ст. Пам'ятки і пам'ятні місця, пов'язані з діяльністю українських гетьманів. Увічнення пам'яті видатних діячів козащини.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісного бачення культурної спадщини козацької доби, її місця в системі історико-культурної спадщини України. У результаті вивчення дисципліни студенти повинні *засвоїти* основні події і дати історії козацької доби в Україні, пам'ятки і пам'ятні місця, *вміти* опрацювати комплекс джерел з історії доби українського козацтва та аналізувати історичні процеси цієї доби, застосовувати на практиці (зокрема, в екскурсійно-туристичній діяльності) знання, отримані в процесі навчання.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання		Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання				
1.1	<i>Знати</i> роль козацької доби в історії України, становленні української державності та розвитку національної культури.	<i>лекція,</i> <i>робота</i>	<i>самостійна</i>	<i>Бліц-опитування</i>	5%
1.2	<i>Знати</i> загальну типологію пам'яток та типологію пам'яток доби українського козацтва.	<i>лекція,</i> <i>робота</i>	<i>самостійна</i>	<i>бліц-опитування</i>	5%
1.3	<i>Знати:</i> розташування, характер укріплень та історію січей запорозького козацтва.	<i>лекція,</i> <i>робота</i>	<i>самостійна</i>	<i>реферат</i>	10%

1.4	Знати проблеми дослідження, збереження та використання в екскурсійно-туристичній діяльності місць перебування січей Запорозького козацтва.	лекція, самостійна робота	контрольна робота ЗМ 1 (тест)	10%
1.5	Знати округи-паланки в періоду Нової Січі.	самостійна робота	бліц-опитування	5%
1.6	Знати архітектуру XVI-XVIII ст. в Україні, пам'ятки українського (козацького) бароко.	самостійна робота	контрольна робота ЗМ 2 (тест)	10%
2.1	Знати пам'ятки столиць української козацької держави: Чигирин, Батурина, Глухова.	самостійна робота	бліц-опитування	5%
2.2	Знати козацьку символіку та клейноди, пам'ятки образотворчого мистецтва козацької доби XVI-XVIII ст.	Лекція, самостійна робота	реферат	10%
2.3	Вміти опрацьовувати комплекс джерел з історії доби українського козацтва	самостійна робота	залік	20%
2.4	Вміти аналізувати історичні процеси козацької доби, застосовувати на практиці (зокрема, в екскурсійно-туристичній діяльності) знання, отримані в процесі навчання.	лекція, самостійна робота	залік	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)
Дисципліна запропонована у переліку на вільний вибір студентів.

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.4 – 10 балів/ 6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.6 – 10 балів/ 6 балів.
3. Бліц-опитування з тем ЗМ1 (2 опитування): РН 1.1, 1,2 – 10 балів/ 6 балів.
4. Бліц-опитування з тем ЗМ2 (2 опитування): РН 1.5, 2.1 – 10 балів/ 6 балів.
5. Реферат (ЗМ1): РН 1.3 – 10 балів/ 6 балів.
6. Реферат (ЗМ2): РН 2.2 – 10 балів/ 6 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – залік;
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;

- Оцінюються такі результати навчання студента: вміння опрацювати комплекс джерел з історії доби українського козацтва, аналізувати історичні процеси козацької доби, застосовувати на практиці (зокрема, в екскурсійно-туристичній діяльності) знання, отримані в процесі навчання.

- форма проведення заліку – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;

- мінімальний пороговий рівень оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали.**

Необхідна умова допуску до заліку: студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше ніж **20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до екзамену 36 балів.**

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час бліц-опитувань; бали, отримані за виконання рефератів; бали, отримані під час модульного контролю (за виконання тестових завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (заліку), а саме: за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-4, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 5-9.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, бліц-опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (залік).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (залік) – максимум 40 балів).

<i>Змістовий модуль 1 Пам'ятки запорозького козацтва</i>		<i>Змістовий модуль 2 Пам'ятки української козацької держави – Гетьманщини</i>		<i>Залік</i>
30 залікових балів (максимум)		30 залікових балів (максимум)		40 балів (максимум)
<i>самостійна робота (2 блиц- опитування, реферат)</i>	<i>модульна контрольна робота (тест)</i>	<i>самостійна робота (2 блиц- опитування, реферат)</i>	<i>модульна контрольна робота (тест)</i>	
20 (максимум)	10 (максимум)	20 (максимум)	10 (максимум)	

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у формі блиц-опитування на лекціях, оцінювання рефератів, модульних контрольних робіт.

На лекційних заняттях проводяться **блиц-опитування** (загалом 4 за семестр) щодо понять і визначень та іншого матеріалу, який студент має засвоїти в процесі опанування програмного матеріалу курсу. Правильна відповідь на одне запитання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент під час одного блиц-опитування – 5.

Реферати студент подає викладачеві не пізніше ніж за тиждень до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю, зокрема Реферат 1 (орієнтовно до початку березня) і Реферат 2 (орієнтовно до кінця травня). Критерії оцінки реферату:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-10 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми 7-8 балів;
- тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування 5-6 балів;
- реферат переважно компілятивного рівня 3-4 бали;
- розкритий лише один окремих аспект теми 1-2 бали.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно третя декада січня).

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**, зокрема, Контрольна робота ЗМ1 (остання декада березня) і Контрольна робота ЗМ2 (остання декада травня).

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 20 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бала. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

Критерії оцінювання підсумкової контрольної роботи (залік) (4 завдання).

(від 1 до 10 балів за одне завдання)

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	10 балів;
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	9 балів;
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу	8 балів;
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	6-7 балів;
Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми	4-5 балів;
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі	2-3 балів;
Відповідь містить значні помилки елементарного рівня	1 бал.

Бали, які отримані студентом на підсумковій контрольній роботі, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (модульні контрольні роботи, реферати).

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Умовою допуску до заліку є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до екзамену – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	<i>18</i>	<i>18</i>	<i>24</i>	<i>60</i>
Максимум	30	30	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано	60-100
Не зараховано	0 -59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		лекції	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Пам'ятки запорозького козацтва			
1	Вступ. Тема 1. Козацька доба в історії України, її роль в становленні української державності та розвитку національної культури.	2	2
2	Тема 2. Загальна типологія пам'яток. Типологія пам'яток доби українського козацтва.	4	2
3	Тема 3. Січі запорозького козацтва: проблеми дослідження, збереження та використання в екскурсійно-туристичній діяльності.	4	2
4	Тема 4. Округи-паланки, козацькі хутори-зимівники, села. Пам'ятки прикордонної служби. Укріплені козацькі табори.	2	2
5	<i>Реферат з тем ЗМ1</i>		10
6	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест)</i>	1	
Змістовий модуль 2. Пам'ятки української козацької держави – Гетьманщини			
7	Тема 5. Архітектура XVI-XVIII ст. в Україні. Українське (козацьке) бароко.	8	4
8	Тема 6. Столиці української козацької держави та їх пам'ятки: Чигирин, Батурин, Глухів.	8	2
9	Тема 7. Культові будівлі. Козацькі монастирі.	4	4
10	Тема 8. . Козацька символіка та клейноди. Образотворче мистецтво козацької доби XVI-XVIII ст.	4	2
11	Тема 9. Пам'ятки і пам'ятні місця, пов'язані з діяльністю українських гетьманів. Увічнення пам'яті видатних діячів козащини.	4	8
12	<i>Реферат з тем ЗМ2</i>		10
13	<i>Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест)</i>	1	
	ВСЬОГО	42	48

Загальний обсяг **90 год.**, в тому числі:

Лекцій – **42 год.**

Самостійна робота – **48 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Археологія доби українського козацтва XVI – XVIII ст.: Навч. посібник. – К., 1997.
2. Видатні постаті в історії України IX-XIX ст. – К., 2002.
3. Гетьмани України: історичні портрети. – К., 1991.
4. Історичне джерелознавство: Підручник / Я. Калакура та ін. – К., 2002.
5. Історико-культурні заповідники України: довідкове вид. – К., 2007.
6. Історико-культурні заповідники: [наук. моногр.] / М-во культури України, Держ. служба з питань нац. культур. спадщини, НДІ пам'яткоохорон. дослідж.; ред. В. В. Вечерський. – К., 2011.
7. Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань: зб. док. / упоряд.: Л. В. Прибега, М. М. Яковина, С. В. Оляніна, О. М. Міщенко ; редкол.: Ю. П. Богуцький, М. І. Яковлев, М. М. Яковина та ін. – К.: Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2009.
8. Державні, політичні та громадські діячі України: політичні портрети. – К., 2002.
9. Історія України в особах: Козаччина. – К., 2000.
10. Українська козацька держава: Витоки та шляхи історичного розвитку. – К., 1993.

Додаткова:

1. Бажанова Т. Георгієвська церква на «Козацьких могилах» під Берестечком у контексті спадщини стилю модерн // Пам'ятки України, 1996, 3-4. – С.16-20.
2. Бібліотека журналу «Пам'ятки України»: Книга 1. Національна символіка. – К., 1990.
3. Бойко В. та ін. Замки Тернопілля. – Тернопіль, 2009.
4. Борщак І., Мартель Р. Іван Мазепа. – К., 1991.
5. Вечерський В. Заповідники України // Пам'ятки України: історія та культура. – 1997. – № 2. – С. 30-49.
6. Визначні пам'ятки Києва: [Текст]: енцикл. довід. / Г.Ю. Івакін, М.Б. Кальницький, Ю.В. Павленко, О.Ю. Храмов. – К., 2005.
7. Гончаров О.П., Капелюшний В.П. М. І. Костомаров як дослідник життя і діяльності українських гетьманів // 150 років розвитку вітчизняної історичної науки в Київському університеті. – К., 1993. – С.35–39.
8. Грушевський М. Про батька козацького Богдана Хмельницького. – Дніпропетровськ, 1993.
9. Денисенко Г.Г. Культурна спадщина у формуванні історичної пам'яті. – К.: Інститут історії НАН України, 2018.
10. Державний історико-культурний заповідник «Посулля». URL: https://sv-se.facebook.com/DIKSposullya?ref=py_c
11. Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Вісник Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Спецвипуск. Київ: УТОПІК, 2000.
12. Івченко А. Вся Україна. – К., 2006.
13. Костомаров М. Богдан Хмельницький. – К., 1992.
14. Лесик О.В. Замки та монастирі України. – Львів, 1993.
15. Литвин В.М. Історія України. Підручник. – К., 2013.
16. Мазепа. – К., 1993.
17. Мазепа: людина й історичний діяч. – К., 1991.
18. Мацюк О.Я. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки. – Львів, 2005.
19. Національний заповідник «Хортиця». URL: <https://ostriv.org/>

20. Національний історико-культурний заповідник «Чигирин». URL: <http://chigirinzapovidnyk.org.ua/>
21. Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні (збірники наук. ст.)
22. Павленко С.О. Іван Мазепа. – К., 2003.
23. Петро Сагайдачний. – К., 1992.
24. Православні святині Києва / Н.М. Нікітенко, Л.Г. Івакіна, В.Г. Киркевич та ін.; За ред. Н.М. Нікітенко. – Київ: Техніка, 2011.
25. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. – К., 1994.
26. Українська державність: витоки, етапи становлення та розвитку. Фотолітопис. – К., 2019.
27. Шаров І.Ф. 100 видатних імен України. – К., 1999.